ТРИ НАДГРОБНИ НАДПИСА, ПОСВЕТЕНИ НА МОМИ

Катерина ВЕНЕДИКОВА

Институт за исторически изследвания – Българска академия на науките, бул. „Шипченски проход“ № 52, бл. 17, София 1113, България; kvenedikova@abv.bg

ABSTRACT

The author studies three unpublished epitaphs of maidens or unmarried women housed at the NAIM – BAS in Sofia. She describes the monuments, presents them with facsimiles, paleographic and linguistic analysis, text in Latin transcription, translation into Bulgarian and a commentary.

Keywords: Tombstone; inscription; unmarried woman; maiden

Както в повечето селища и музеи в страната ни, в които са запазени надгробни епиграфски паметници на арабско писмо, така и в НАИМ – БАН в София преобладават епитафите от XVIII и XIX в. Единични надгробни надписи от XV и XVI в., като например една 8-стенна мраморна колонка с надписи на всяка стена, са били обект на внимание в някои публикации. Върху една цилиндрична мраморна колонка с дата след 1785 г., посветена на еничерския офицер от личната охрана на султана Хасекията Сеййид (Знатния) Хасан, син на Сеййид Хюсейн, се чете рядко срещаният термин „сур“ – рогът на Исрафил, един от четиримата архангели, който ще възвести деня на Страшния съд и Второто пришествие. Текстът на надгробен надпис от 1850/1851в памет на госпожа Хибетуллах, дъщеря на покойния вратар Ибиш ага, е анализиран и съпоставен със сходен по-ранен текст от Крумовград. Прави впечатление, че няколко надгробни надписа от НАИМ – БАН са посветени на неомъжени жени или момичета. (Венедикова 2004, 207 – 209) Издаден е и дарен на музея надпис (Венедикова 1993, 233 – 237).

В тази статия ще представя три непубликувани паметника от Националния археологически музей в София в чест също на неомъжени жени или момичета. Поднасям на читателите описание,

Обр. 1. Надгробна плоча с надпис, посветен на Наиле, дъщеря на еничерския офицер Якуб Заим, от 1195 година (28. XII.1780, четвъртък – 17.XII.1781, понеделник) – цялата плоча
Fig. 1. Stele of Nayle, daughter of the officer Iacub Zaym from 1195 (28 december 1780 – 17 december 1781)

Обр . 1а. Надписът от 1195 (1780/1781 г.), посветен на Наиле
Fig. 1a. The inscription dedicated to Nayle from 1195(1780/1781)

факсимиле, разчетен текст в транскрипция, превод на български език и коментар на паметниците.

Надгробна плоча от 1195 г. Х. – 1780/1781

Висока мраморна надгробна плоча. Върху паметника има отбелязани номера 4 и 10, може би от някой опис. Шир. горе 42 см; шир. долу 32 см; вис. 96 см; деб. 5.5 – 6 см. Паметникът е проучван за първи път на 4.VIII.1995 г. в лапидариума на Националния археологически музей в София. Състои се от по-голямата горна част от корпуса, върху който горе са запазени последните четири реда от надгробния релефен текст, включващ имена и дата. Редовете са отделени един от друг с три изпъкнали линии. Гледана отпред, плочата има форма на обърнат трапец.

Горната част от р. 1 е отчупена и не са запазени горните части на някои букви и две думи в края му, които са възстановени в квадратна скоба при съпоставка с други надписи. В долната част вдясно има правилно изчукана отворена елипса, като че камъкът е бил втъкван или прикачван. **(обр. 1 и 1а**). Четвърти ред е по-тесен (къс) от горните три и трапецовидната му форма отдолу е разширена във форма на голяма скоба, отворена навътре към датата. Текстът гласи:

[1] Bir civān-ı nāziniñ meskenidir b[u mezār[.]

[2] Eylemiş nāzik tenini h̲ākile yeksān rüzgār[.]

[3] Nā'ile Ḳad1n bint-i Ya'ḳūb Za'īm Aġa [.]

[4] Sene 1195

Превод:

[1] Този гроб е жилище на едно деликатно младо момиче[.]

[2] Вятърът е изравнил нежното ѝ тяло със земята[.]

[3] Уважаваната (високопоставената) госпожа (дама) На'иле[,] дъщеря на Я'куб За'им ага[].

[4] 1195 година. (28.XII.1780, четвъртък – 17.XII.1781, понеделник)

В статията е употребена транскрипция въз основа на съвременната турска азбука със следните допълнителни знаци: дължина на гласните: ā , ī , ū ; джим – c ; чим – ç ; x̣a - ḥ ; x̲ъ - h̲; хе – h , e ; айън - ' ; гайън - ġ; ḳаф - ḳ ; кяф – гяф/ кеф - k , g ; хемзе – ’

На р. 1 прави впечатление, че първата буква във всяка дума е изписана по-високо и всяка следваща буква слиза по-долу от предишната (талик). При все че тази особеност се забелязва и на втори ред, на него буквите са еднакво равномерно плътни и закръглени (несих). Тук някои букви и буквосъчетания се разполагат едни над други (сюлюс): нун и елиф от nāzik над шин от Eylemiş, те от tenini над кяф от nāzik, нун от yeksān над син от същата дума, ре, вав и зе от rüzgār в долната част на реда, а кяф, елиф и ре – над тях. На р. 3 се наблюдават най-много особености на писмото несих, но крайното хе от Nā'ile е типично за талик. В последните три думи на

реда има елементи на сюлюс: бе от Ya'ḳū е изписано над вав, а думата Aġa над йе и мим от Za'īm. На р. 4 син от sene е без зъбчета, точката за нун е над зъбчето за хе, което се спуска косо наляво като чертица. Цифрите на годината са изписани над син.

На р. 1 и 2 в този надпис е употребен епитаф-клише, който с малки варианти се среща и в други надписи от България, но не много често. Той е изписан и върху една надгробна колонка от София от 1705/1706 г. в чест на Хибетуллах, дъщеря на Хаджи Йомер.

На р. 3 откриваме имената и титлите на покойницата и на баща ѝ, но липсват данни за съпруг. Това е свидетелство, че починалата не е била омъжена. Личното ѝ име Наиле е арабско по произход и рядко се среща в епиграфски паметници у нас. То е производно от арабския корен nāla – получавам, придобивам, достигам, постигам. Съществителното в мъжки род Nā'il означава получаващ; получател; дар, подарък; изгода, полза. (Баранов 1976, 841 – 842). То е и мъжко име. Формата за женски род Nā'ile също рядко се среща като лично име в България със значение „постигнала желанията, целите си, достигнала" и с регистрирани 68 съвременни носителки (Тахир 2004, 86). Среща се и сред други мюсюлмански народи – араби, перси, таджики и тюрки със значение „достигаща успех, дар" (Гафуров 1987, 175). Името на бащата на Наиле е Якуб, изписано с йе, айън, каф, вав и бе – Ya'ḳūb. Това е библейското древно еврейско име Яков със значение „който следва, който върви след някого, който наследява". Думата има значение и на яребица. Разпространена е сред мюсюлманските народи (Гафуров 1987, 214). То е едно от най-често употребяваните имена сред съвременните български мюсюлмани, като по-старата форма Якуб със звучна крайна съгласна има честотност 1085, а осъвременената в турски език Якуп с обеззвучена крайна съгласна е регистрирана само с 19 носители (Тахир 2004, 19, 128). Бащата има две титли. Първата е Za'īm, изписана с буквите зе, айън, йе и мим. Думата произлиза от арабския корен за'ама със значение „утвърждавам, гарантирам, поръчителствам (за някого)". Смисълът на съществителното заим е „поръчителстващ; лидер, вожд; главатар, предводител" (Баранов 1976, 330). Като исторически термин заимът е владелец на зеамет – лен, който дава приходи от 20000 до 99000 акчета. Зеамети получавали висшите командири в спаахийската войска – алай бейовете, секретарят на Дивана, шефовете на големи служби в столицата, санджак бейовете и др. като възнаграждение, заплата за изпълнявана служба (Недков 1966, 35). Заим може да бъде и лично име със значение предводител (Гафуров 1987, 146). Втората титла на бащата ага се давала на офицери и до Танзимата преди всичко на еничерски офицери (Redhouse 1968, 18).

При все че в тимарските регистри от XV и XVI в. са дадени сведения за голям брой заими и техните владения в различни

райони на България, епиграфски паметници в чест на заими се срещат в малко селища у нас и са едва от XVIII и XIX в.

Известна е надгробна плоча на Шерифе, от с. Сини вир, общ. Каолиново, дъщеря на Вели Заим, 1838/1839. Запазен е надгробен надпис на баща ѝ, Вели Заим, в тюрбето в Избул от 1813/1814. Надгробна колонка от мрамор в лапидариума на РИМ – Казанлък от 1738/1739 г. е в памет на Бекир, син на заима Ибрāхим ага. Мраморна колона от 1755/1756 г. в двора на Имарет джамия в Пловдив е в чест на Заим, син на Касъм ага. Лят сахан от мед и калай в РИМ – Смолян бил притежаван от Заимзаде (потомъка на Заим, от рода на заим), ессеййид (знатния) Абдаллах ага, 1763/1764 г. През 1766/1767 г. в Казанлък За`им построил чешма и порта и осъществил още един строеж. Строителен надпис от Казанлък от 1777/1778 г. е в чест на първия строител на една от джамиите в това селище Заим Ибрахим ага и на втория – на сина му Хаджи Заим ага. В София собственик на тас за чорба през 1796/1797 г. е заим също по име Ибрахим ага. Строителен надпис в лапидариума на РИМ – Казанлък от 1814/1815 г. е в чест на притежателя на зиамет, син на заим, аян на Казанлък Хаджи Мохамед ага, син на Хаджи Йомер ага. Надгробна плоча на сина на същия заим Хаджи Мохаммед ага се пази в двора на джамията в Казанлък. Антропоморфна

Обр. 2. Мраморна плоча с украса в памет на дъщерята на Ага Хак Ибрахим ага, вероятно от последните три десетилетия на XVIII в.
Fig. 2. Marble ornamented stele of the daughther of Aga Khag Ibrachim, probably from the last tree decades of 18th c.

надгробна плоча с фес е посветена на заима на Загра и управителя на Султан йери Мохамед бей от момчилградското с. Нановица от 1846/1847 г. (Венедикова 2014, 825 – 846).

С представения по-горе надгробен надпис, посветен на Наиле, дъщеря на еничерския офицер Якуб заим, съхраняван в НАИМ – БАН, София, откритите до днес у нас епиграфски паметници в чест на заими се увеличават с още един.

Женска надгробна плоча, вероятно от около 70-те години на XVIII век

Женска мраморна надгробна плоча без запазена дата, с растителна украса горе, над полето на текста. Паметникът е проучван за пръв път на място в лапидариума на Археологическия музей в София на 1.IX.1995 г. Той има вис. 41 см, горна шир. 28 см, долна шир. 28 см и дебел. 4.5 – 5 см. Не открих върху паметника никакви отбелязани номера, нито номер на гърба на плочата, нито данни от фотоархива. Запазена е по-голямата горна част от плочата, отчупена отгоре при и над растителната украса и долу под р. 4. Полето с растителна украса е отделено от общото писмено поле за горните 4 реда релефен текст от дебела хоризонтална релефна линия, която в средата е извита дъговидно нагоре. Текстът е в релефна правоъгълна рамка, чиято долна страна е останала в липсващата част на плочата, а горната основа следва успоредно разделителната линия между украсата и писменото поле и е права линия, издигната в средата дъговидно нагоре **(обр. 2**). Към лявата и дясната страна на релефната рамка за писменото поле са долепени вертикално релефни листа.

[1] Hüve-l Ḥallāḳ ul bḳī [.]

[2] El merḥūm ve-l maġfūr

[3] Aġa Ḥaḳ (Han?) İbrāhīm

[4] Aġa kerīme si [Името и титлата на покойната и датата са останали в липсващата долна отчупена част на плочата.]

[1] Той (Господ) е всевечният творец[.]

[4] дъщерята на [2] покойния и опростен [4] Агахак (Агахан?) Ибрахим [4] ага […]

На р. 1 текстът е разположен на 4 етажа – пояса (сюлюс). Думата Hüve е поставена вдясно по-долу от следващите две думи, като вав е с незапълнена главичка. Над този вав са изписани елиф, лям и хъ от el-Ḥallāḳ Връзката между хъ и лям е удължена, а крайният каф е малко по-високо и опашката му пресича елиф и лям малко над средата. Елиф, лям, бе и вторият елиф от ul bāḳī са на трети етаж по височина, като точката на бе е вляво от начертанието му и вляво от очертанието на хъ. Каф, с незапълнена главичка и йе, което се спуска отвесно и после под прав ъгъл завива надясно хоризонтално, са на четвърти етаж над бе. Елиф и лям от арабския определителен член са общи за l Ḥallāḳ и за ul bāḳī. Вдясно от буквата каф на

четвърти етаж е поставена диакритичната точка за хъ от Hallāk. На р. 2 елиф и лям от арабския определителен член са височки, първият мим е с незапълнена главичка, а ре – закръглено, както при несих. Ха пресича предходния лям, а вав и мим, чиято опашка е завита полегато наляво, както при сюлюс, са с обща главичка. Вав за ve (и) е закръглен. Елиф от определителния член е пропуснат и е останал само лям. В основата на този лям е мим почти незабележим. Гайън е триъгълен и запълнен. При гайън, фе и вав всяка следваща буква слиза по-долу от предишната (талик). Крайното ре, над фе и вав, е плътно и закръглено и в него е диакритичната точка за фе. На р. 3 има повече забележими елементи на сюлюс. Гайн в Aġa има форма, типична за сюлюс. Не е ясно дали следващата дума е Ḥaḳ или (Ḥan?), не личи добре дали диакритичните точки са две, или една. И тъй като не се открива лично име Агахак, много вероятно е името да е Агахан, с пропуснат елиф между хъ и нун. Това име се изписва с елиф, гайън, елиф, хъ, елиф и нун – Aġa Ḥan. То е регистрирано сред имената на араби, перси, таджики и тюрки като сложно съществително име, съставено от Ага и Хан (Гафуров 1987, 121). Не се среща като съвременно лично име сред мюсюлманите в България (Тахир 2004, 26). Хаккъ обаче е име, употребявано днес у нас, а и в Турция, а в надпис от Македония може да се види и във форма Хаки. Така че бихме могли да допуснем вариант на местна почва Ага Хак. Началният елиф от İbrāhīm е в и над очертанието на каф, ре е завито, както при сюлюс, вторият елиф е високо над опашката на ре, а между ре и елиф са буквите хе, йе и мим, който отново е със завита косо наляво опашка (сюлюс). Над тази опашка има украса-птиче, характерна за сюлюс. Личното име Ибрахим е древно еврейско Авраам „баща на народите“ (Гафуров 1987, 150). То се среща често в епиграфски паметници на арабица от България, както и сред съвременните български мюсюлмани с честотност 3832-ма носители и значения „народен баща; милостив, състрадателен“ (Тахир 2004, 16, 67). На р. 4 гайън от Aġa отново е във форма, присъща за сюлюс и над него има отвесна фетха. Ре от kerīme si е останало в отчупената част, но над него са разположени йе и мим, с незапълнена главичка, а крайното хе е завито надолу и нагоре (сюлюс). Над това хе са син, със зъбчета, и крайното йе.

В този надпис голяма част от буквите са закръглени, правилни и еднакво плътни, както при несих. Но на всички редове има буквосъчетания едни в други и едни над други, както и букви с форми, характерни за сюлюс. Забелязва се и елемент на талик. Диакритичните точки са ромбовидни и квадратни, а някои са позакръглени.

Встъпителната формула на р. 1 „Той (Господ) е всевечният творец!“ се употребява и в други надписи от НАИМ и в много селища в България.

Обр. 3. Епитаф на Хавва (Ева), вероятно края на XVIII в.
Fig. 3. Epithaph of Habba(Eve), probably late 18th c.

При все че върху този паметник, съхраняван в НАИМ – София, няма запазена дата, той е доста сходен по форма, дебелина на плочата и начин на изработка и украса (но не и по палеографски особености) с дебела надгробна плоча, посветена също на жена, от колекцията на музея в Пазарджик от 1186 високосна г. Х., която трае от 4 април 1772 високосна година, събота, до 25 март 1773, четвъртък. Затова сме склонни да го датираме около същото време. Тази надгробна плоча от Пазарджик тази година бе проучвана под работен № 31. Още една дебела, но повредена мраморна плоча с релефна украса от същия град с работен № 10 също е сходна с двата паметника – от НАИМ – София и от Пазарджик, но датата върху нея е отчупена.

Мраморна надгробна плоча със запазен целия корпус с раменца и врат

Върху камъка има номер 116/6, но не разполагам с инвентарни данни. Вис. 41 см, шир. 27.5 см, деб. 9.4 см. Възможно е върху врата да е била изписана на ред 1 встъпителната формула, но там не личи нищо. Върху корпуса са съхранени пет реда релефен текст, ред 2 – *6*, и малка част от знаци от седми ред **(обр. 3**). Редовете са отделени един от друг с пет релефни хоризонтални линии.

[1] (*Ред 1 е замазан с мазилка и не личи нито една буква от встъпителната формула.*)

[2] Ziyāretden murād olan

[3] du‘ādır[.] Bu gün baña

[4]i’se yarın sañadır[.]

[5] Merḥūme ve maġfūre
[6] Ḥavvā rūḥuna Fātiḥa [.]
[7] Fī … …
[1] (*Не личи нито една буква от встъпителната формула.*)
[2] Целта от поклонението (посещението на гроба)
[3] е молитва [.] Днес за мене
[4] ако е [,] утре е за тебе[.]
[5] Покойната и опростена
[6] Хавва (Ева)[,] Фатиха (заупокойна молитва) за душата ѝ[.]
7 На ... ...

На р. 2 в Ziyāretden буквите зе и ре са завити дъговидно, както при писмото сюлюс. Под зе има две кръгли точки за йе, като очертанията на същото йе и на елифа са над зе. Очертанието на те и заобленият дал са над ре, а нун е горе на трети етаж, над те и дал, и вътре в очертанието му са вдясно двете кръгли точки за те, а вляво – една точка за самия нун. Мим от murād е в дал от предходната дума, ре е дъговидно и изтъняващо в края, над средата на ре е вертикалният елиф, а последната буква от думата – дал, е зад елифа, над мим и началото на ре. Елиф и вав (с незапълнена главичка) от olan са над ре от murād, лям и елиф са кръстосани над опашката на вав. Последната буква на реда нун е заоблена на нивото на вав. На р. 3 в du'ādır айън е над дал и елифът е на същата височина – на една третина по височина на реда. Плътният втори дал, както първия, е в долната част на реда. Крайното ре е над айън, пресича елифа и продължава над втория дал и първата буква от следващата дума – бе. Очертанието на бе от bu е между втория дал и изтъненото крайче на ре, но диакритичната му точка е долу, вляво от дал. Вав, с незапълнена главичка, е с изтъняващо крайче на опашката. Над този вав са гяф и вав от следващата дума gün. Камшичето на гяф се издига дъговидно косо надясно нагоре и се спуска под остър ъгъл наляво надолу. Вав е изключително заоблен и над него е разположен закръгленият нун с точка в очертанието му. Бе от baña е залепено над края на опашката на предходния вав. На този ред буквите са еднакво плътни и с дебели очертания, много от тях са закръглени, както при несих. Същевременно качването на буквите айън, ре и нун над други букви и формите на ре и вав с изтъняване в края внасят елементи на сюлюс. На р. 4 i'se е изписана с елиф, йе (необичайно с хемзе над йе), син със зъбчета и крайно хе – е (като чертица косо наляво, наподобяващо талик). Над това хе са плътните йе и елиф от yarın, но закръглените точки на йе са поставени косо, успоредно на хе. Заобленото ре е над тези точки, а йе и нун – над ре. В sañadır всички букви, с изключение на дал, са в горната половина на реда. Син, плътен и без зъбчета, започва над предходния нун, под него има малка буква син без зъбчета, като буквичка за напомняне. Нунският

кяф и елифът продължават на същото ниво, но дал слиза долу на нивото на реда, а буквата ре е изписана над него. На р. 5 в Merḥūkme началният мим (с незапълнена главичка) и ре са долу вдясно. Над тях са ха, а по-долу от ха вав. Вторият мим, съвсем мъничък, се спуска по-долу от вав, а крайното хе е само коса чертица наляво (талик). Вав (съюзът ve – и) и началният мим от maġfūre имат обща главичка. Нататък всяка от следващите три букви слиза по-долу от предишната (талик). Гайън е със запълнена главичка, точката за фе е вляво от очертанието на буквата, над вав (със запълнена главичка), ре е над този вав, а над ре е крайното хе – е (с кръстосани краища – сюлюс). На р. 6 в личното име на покойната Havvā знакът за удвояване на вав – шеддето – е доста безформен и може би се е слял с фетха. Вав е с незапълнена главичка, а елифът над него е височък. Ре от rūḥuna, с изтъняващо крайче на опашката отвесно нагоре, е в долната част на реда, над него е вав с изтъняваща опашка. Следват три букви в средата по височина на реда, всяка от тях е по-долу от предишната. Над вав е разположена буквата ха, нун слиза по-долу от ха, а крайното хе е само чертица наляво (талик). Следващата дума Fātiha отново е в средата според височината на реда, като фе е със запълнена главичка. Диакритичните точки на те са вляво от зъбчето му, ха е под това зъбче, а крайното хе вероятно е чертица надолу наляво, но не личи. По-голямата част от р. 7 с датата е отчупена и липсва. В горната част се вижда само арабският предлог Fī – на (еди коя си дата), като йе под остър ъгъл завива надясно като плътна хоризонтална линия.

На редове 2, 3 и 4 в този надпис четем / виждаме едно от най-често употребяваните клишета в надгробни надписи: „Ако днес е за мене, утре е за тебе".

Името на покойната е Хавва – Ева, първата сътворена жена. Гафуров определя името като древноеврейско със значение „източник на живота" (Гафуров 1987, 201). Макар и рядко, то е изписано върху някои епиграфски паметници от България. Регистрирано е и като съвременно име у нас с честотност 152 носителки (Тахир 2004, 119).

Обикновено в женските надгробни надписи за неомъжените се отбелязва името на бащата, а за омъжените – и бащиното име, но и името на съпруга. В този надпис няма нито бащино, нито име на съпруг на починалата.

И в трите надгробни надписа на жени или момичета няма отбелязано име на съпруг. В два от текстовете е конкретизирано името на бащата на починалата. В първия Наиле е дъщеря на Якуб Заим ага, във втория починалата е дъщеря на покойния и опростен Ага Хак Ибрахим ага. Странно е обаче, че в третия надпис не е споменато името на бащата на покойницата. Това се случва рядко.

При досегашната ми работа с надгробни паметници от НАИМ съм стигнала до заключението, че най-ранните, през XV и XVI в.

представляват многостенни колонки, и биконични или цилиндрични през XVII и XVIII в. докъм 1785 г. Паметници от втората половина на XVIII в. и от XIX в. имат форма на антропоморфни плочи, чийто корпус, гледан отпред, има форма на обърнат трапец. Над раменцата женските обикновено завършват с фронтон. Но в нито един от анализираните тук паметници фронтонът горе не е запазен. При надписа на Наиле липсва горната част на текста и на плочата. Най-вероятно надгробната плоча на дъщерята на Ага Хак Ибрахим ага, отчупена отгоре над текста, е завършвала с фронтон, или пък с богата растителна украса, наподобяваща буйна женска коса. А паметникът на Хавва (Ева) над корпуса и ъгловатите раменца продължава нагоре необичайно за женска надгробна плоча с врат, над който очакваме да видим глава, покрита от шапката, характерна за мъжки антропоморфни паметници.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА/REFERENCES:

Баранов 1976: Х. К. Баранов. Арабско-русский словарь. Москва 1976. [Baranov 1976: H. K. Baranov. Arabsko-russkiy slovar. Moskva 1976]

Венедикова 1993: Катерина Венедикова. Надгробна плоча от Археологическия музей в София. – Годишник на Националния археологически музей IX, 1993, София. 233 – 237. [Venedikova 1993: K. Venedikova. Nadgrobna plocha ot Arheologicheskiya muzey v Sofia. – Godishnik na Natsionalniya arheologicheski muzey IX, 1993, Sofiya, 233 – 237]

Венедикова 2004: К. Венедикова. Надписи от Археологическия музей в София и връзката им с паметници от други райони. – Нумизматика, сфрагистика и епиграфика 1, София, 2004, 205 – 216, табло XXXV – XXXVI. [Venedikova 2004: K. Venedikova. Nadpisi ot Arheologicheskiya muzey v Sofiya i vrazkata im s pametnitsi ot drugi rayoni. – Numizmatika, sfragistika i epigrafika 1, Sofiya 2004, 205 – 216.]

Венедикова 2014: К. Венедикова. Няколко надписа от село Сини вир. – В: България в световното културно наследство. Материали от Третата национална конференция по история, археология и културен туризъм Пътуване към България – Шумен, 17 – 19 май 2012 г. Шумен, 2014, 825 – 846. [Venedikova 2014: Katerina Venedikova. Nyakolko nadpisa ot selo Sini Vir. – Bilgariya v svetovnoto kulturno nasledstvo. Materiali ot Tretata natsionalna konferentsiya po istoriya, arheologiya i kulturen turizam Patuvane kam Balgariya – Shumen, 17 – 19 may 2012 g. Shumen 2014, 825 – 846.]

Гафуров 1987: А. Гафуров. Имя и история. Об именах арабов, персов, таджиков и тюрков. Словарь. Москва, 1987. [Gafurov 1987: A. Gafurov. Imya i istoriya. Ob imenah arabov, persov, tadjikov i türkov. Slovar. Moskva 1987.]

Недков 1966: Б. Недков. Османотурска дипломатика и палеография. София 1966. [Nedkov 1966: B. Nedkov. Osmanoturska diplomatika i paleografiya. Sofiya 1966.]

Тахир 2004: М. Тахир. Речник на турските лични имена в България. Наука и изкуство. София 2004. [Tahir 2004: M. Tahir. Rechnik na turskite lichni imena v Balgariya. Nauka i izkustvo. Sofiya 2004.]

Redhouse 1968: Redhouse Yeni Türkçe-İngilizce Sözlük. Redhouse Yayınevi. İstanbul 1968.

THREE EPITAPHS IN HONOUR OF MAIDENS

Katerina VENEDIKOVA

SUMMARY

The author studies three unpublished epitaphs in honour of maidens or unmarried women housed at the NAIM – BAS in Sofia. She describes the monuments, presents them with facsimiles, paleographic and linguistic analysis, text in Latin transcription, translation into Bulgarian and a commentary.

In most villages and museums in our country with preserved epitaphs in Arabic, these from the 18th and 19th centuries predominate. This applies also to the examples housed at the NAIM – BAS.